

Tankar runt väntat oväntat dödsfall?

"Vad bra där är ni ju! Jag undrar om vi kan sätta oss en stund och fylla i palliativregistret? Elisabeth avled ju för en vecka sedan. Det vore bra att fylla i nu, innan vi glömmer för mycket." (Anna, ssk)

"Ska vi? Det där känner inte jag till, det brukar ju ni sjuksköterskor göra själva?" (Hans, usk)

"Det är klart att ni skall vara med! Vi skall ju utvärdera vården tillsammans, det kan jag inte göra själv. Det handlar om hela teamets arbete. Ni som var mycket hos henne den sista tiden vet nog vissa saker bättre än jag. Det finns frågor om t.ex. munvård. Kom så sätter vi oss, jag har enkäten här." (Anna)

"Men visst är väl det här en knepig fråga. Var dödsfallet väntat utifrån sjukdomshistorien? (Hans)

"Nej det var inte alls väntat att hon skulle dö. Hon var precis som vanligt dagarna före. Lite tröttare kanske men det måste man väl få vara när man är 93 år!" (Berit, usk)

"Vet ni, det här måste vi nog ändå kalla ett väntat dödsfall även om det gick fort på slutet. Hon var ju gravt hjärtsjuk, hade haft flera infarkter... och så hade hon ju KOL också... Nog var det väntat alltid..." (Anna)

"Ja om man nu tänker på det sättet..." (Hans)

Det är inte alltid tydligt när ett väntat dödsfall är väntat. Självklart finns det situationer där det går väldigt fort i slutet men ofta skulle vi kunna göra mer som gagnar personen om vi låg ett steg före. Vi kan ibland behöva fråga oss själva "Skulle jag bli förvånad om den här personen inte lever om 3 månader?"

Den viktigaste orsaken till att vi behöver bli bättre på att försöka identifiera de som närmar sig livets slutskede (=väntade dödsfall) är att behoven förändras och därför bör även våra åtgärder omprövas och kanske också förändras. Åtgärder som tidigare gagnat personen såväl medicinskt som omvårdnadsmässigt kanske inte längre gör det och andra åtgärder måste till istället. Den etiska frågan "Vad bör jag göra för att göra gott för just den här personen?" kan utgöra vår kompass så att vi hamnar så rätt som möjligt bland alla våra åtgärder.

Vi kanske inte ska hålla på med provtagningar eller undersökningar utan på andra sätt stödja personen att ta vara på den sista tiden av livet. Vi kanske med våra åtgärder förorsakar obehag och smärta, inger felaktiga förhoppningar eller gör att personen lägger kraft och tid på fel saker istället för att lindra symtom och bidra till ökad valfrihet och livskvalitet. Vi bör dessutom vara ute i god tid för annars kanske våra åtgärder kommer in för sent eller i vissa fall inte alls. Att vara ute i god tid kräver både mod och kunskap men också självkänedom och ett gott teamarbete.

Kan vi ana att personen närmar sig livets slutskede (vi behöver inte vara säkra!) är det således viktigt att vi anpassar vården till de nya förutsättningarna (se Nationellt vårdprogram på vår hemsida). En individuell vårdplan kan behöva upprättas som stöd så personen får rätt vårdinnehåll och att vi inte glömmer för den enskilde, viktiga detaljer.

En vårdplan i livets slutskede kan innehålla t.ex. följande punkter:

- **Säkerställ information** till patienten (om det är möjligt), närstående och alla i teamet att personen bedöms vara i livets slutskede och att vårdens inriktning och mål är symtomlindring och bästa tänkbara livskvalitet dvs. att ett brytpunktssamtal genomförts.
- **Rutin för regelbunden bedömning av munhälsan.**
  - När? Hur? Hur ofta? Av vem? Dokumentation?
- **Vid behovs injektioner** för ångest, smärta, illamående och andningsproblem.
  - Finns aktuella läkemedel på plats?
- **Rutin för regelbunden smärt- och symtomskattning**
  - När? Hur? Hur ofta? Av vem? Dokumentation?
- **Rutin för förebyggande av trycksår utifrån individuella behov**
  - När? Hur? Hur ofta? Av vem? Dokumentation?
- **Personens önskningar och val.**
  - Sjukhusvård vid försämring?
  - Vårdas i hemmet eller kommunalt boende vid utskrivning från sjukhus?
  - Vad är viktigast för just Dig?

Naturligtvis kommer det, även i framtiden, att komma situationer när det oväntade faktiskt var väntat. Vi behöver då precis på samma sätt som i inledningen, reflektera tillsammans för att nästa gång vi ställs i samma situation våga agera på ett annat sätt.